

POROWNAC (111) *vb pf*

Pierwsze o oraz a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie); -row- (22), -rów- (10); -row- MurzHist, Mącz (8), KochPs (4), KochTr, OrzJan (2), też SienLek; -rów- BiałKat, KochPam, KochTarn, PudłFr (2), KochFrag, GosłCast (2); -row- : -rów- SarnStat (5:2).

inf porównać (50). \diamond *fut* 1 sg porównam (3). \diamond 2 sg porównasz (1). \diamond 3 sg porówna (14). \diamond 3 pl porównają (6). \diamond *praet* 2 sg m -ś porównań (1). \diamond 3 sg m porównań (10). *f* porównała (1). \diamond 1 pl m pers porównaliśmy (3), [-smy porównali]. \diamond 3 pl m pers porównali (5), porównali są (1) *ZapWar*. [*subst* porównały.] \diamond *imp* 2 sg porównaj (1). \diamond *con* 1 sg m bych porównań (1). \diamond 3 sg m by porównań (7). *f* by porównała (1). \diamond 3 pl m pers by porównali (2). *subst* by porównały (1). \diamond *con praet* 3 sg m by był porównań (1). \diamond 3 pl m pers porównaliby byli (1). \diamond *part praet act* porównawszy (1).

Sł stp, Cn brak, Linde także XVII – XVIII w.

1. *Zrównać się, stać się takim samym, dorównać; adaequare PolAnt; aequiparare Mącz [w tym: z kim, z czym (49)] (50)* : Y z kądże szukac mądrości/ á kedy iest mieysce rozumu? [...] Złoto áni kryształ nie porównaia z nią/ áni frymárk iey może być zá klenot złotá szczerego. *BibRadz Iob 28/17; BielKron 430v*; raz pomnię iż fie była pánná/ [...] przeciwko mnie obruszyla [...] co gdym ia poznał/ takim w ten czas rozumiał/ iż żadna boleść z moia bolecia nie miała porównac *GórnDworz C5v, Bb7v, Mm4v*; Vciefzyles fye kiedy z dziewki fwéy tak wiele/ Zeby poćiechá twoia/ y ono wefele Mogło porównac z twoim dzisieylym kłopotem? *KochTr 21; [BudBib Prov 8/12 (Linde); SenekaGórn 18]*.

porównać w czym (1) : [Y iakos my chnet spoczátku/ s ynemi Reformowanemi kościołki chrzescianskimi/ ktore lię ku wiłnaniu Augsburskiemu przisławiaia/ w vczeniu y wiary wiłnaniu porównali *UstKościel A3*]. *Cf porównać czemu w czym.*

porównać czemu w czym (1) : To prawdá, inżé ięzyki, inżé roboty máia coś nád náłzé subtelnością, wydurnością, kłztałtem, y trudno im we wlytym porównac/ przerównac niepomyślay *GosłCast 5*.

a. *O ludziach i bogach (42)* : POwiedz iákoś powinien/ co znałz s tey poštawy/ Mułifz rzec bez pochlebtwa/ iż zacny krol práwy [Sigismundus Augustus]. [...] A ktoby z nim porówna/ niechay káždy powie. *RejZwierz 48v*; wymowy takiy był [Julijus] iż s Cyceronem porówna. *BielKron 131, 392v, 403v, 459v*; Nemo est qui eum factis aequiparare queat, Nie yest żaden któryby s nim mógł porównac. *Mącz 280a; GórnDworz Fv; RejZwierz 119; CzechRozm 51; (nagł) Mikołay Gulłki s fyny.* (–) Wlerz mi że Crałsus dives z nimby nie porówna *PaprpPan Yv*; O pánie/ cudá twoie wyznawia chory Anyellkié: práwdę twoię ławia ludzkie zbory. Kto na ziemi porowna z tobá? kto ná niebie? *KochPs 132, 25, 171, 173*; Thezeus przy Helenie gárdła nie położył: Bez pochyby/ żeby ie dla téy [panny] był rad złożył. Lecz cóż o ludzięch mówiem: gdy fámi Bogowie/ Słuzyliby dziś rádzi takię białęygłowie? By fye im iáko z ludzi porównac godziło *PudłFr 67; GórnRozm C4; PaprUp Fv*; by téz dobrze kto ná wagę włożył siłę żołniérka/ á liczbę: nie łácno inżégo kráiu we wlytukię Azyéy naydzie/ coby z témi [Tatary i Moskwq] porównaly *OrzJan 40*.

porównać czym (15) : *RejPs 104, 168*; Zacna iákaś ofobá s czyftá czarná brodą/ Zeby mógł y s kfiążęciem porównac vrodą. *RejWiz 146v; RejZwierz 54v*; Ten [Chiron] wniewidney iałkini miełkał między bori/ Lecz rozumem porówna z wielkimi Doktori. *KochSat B3v*; Więtfzaby cześc była pánie Kołtká Dworney pániey/ kiedy bys ia w.m. thák wyfoko wynioł/ iżby z dworzáninem dołtoinołcią

porównać mogła *GórnDworz* Kk2; *RejPos* 171 *marg*; (*marg*) To iest przekład pirwłszy 70 tłumaczów drugi Akwilá/ [...] Piąty y szofty nieznáiomy. (-) A my teraz y trzećiego nie przypufzczámy? Lácinnicy też (oprocż Papieżá) iuż z Greki liczbą tłumaczów porównáli/ my zaś uboższymi we wżytko żawżdy [!] być wolemy. *BudBib* b3; (*nagł*) Pánofzá. (-) Tho iest/ Wyflawienie pánow y paniąt ziem Rułkich y Podolłkich/ z mełthwá/ z obyczáiw/ y z inżnych łpraw pocżciwych/ ktoremi oni porównáli z onymi Greckimi y Troiánłkami meżmi *PaprPan kt*, C2v; *WerGoścPapr* 202; Tęczynłki był twóy Tezeus/ nowa Aryádno/ Który łercem y siłą mógl porównác łnádno/ Z Boháterłkami łyny *KochPam* 82; wiérłzem ozdobyym/ y rymy gładkiemi/ Mam nádźieię/ że z miłtrzymi porównam dobrými. *KochFrag* 21; *CzahTr* K, K2; [*ZbyłDroga* H].

porownac w czym (7): A rzadka by łie obrała Ktora by łnią [z *żoną Putyfara*] porownála W łtaku w wierze y w łtałóci A k tobie w wierney miłłóci *Rejłóz* G4v; [*zwierzchniejszy*] dułáiąc tákieyże fortunie/ nie drzewiey ołtydnie álbo łie vpokoi ná pierłłách/ áż łnimi porowna w vczynkách zacnych. *BielKron* 333v; *GórnDworz* li2v; vkáz mi takiego/ By s Polakiem porownał w dziwnym mełtwie iego. *RejZwierc* 243v, 185; CI [*Podfilipscy*] ácz łie tho niecudni ná twarzy zrodzili/ Ale łie cnotą pięknie dawno vłtroili/ Nie zowże ich iák widzilz s połtawy głupkami/ Bo we włzelkiey cney łpráwie porownáią z wámi *PaprPan* G4v, Cc 2; [*Iełliby* łzło o bogáctwo/ náukę/ imienie/ W tym wżytkim porównam z wámi *StokWąchHist* B3v; Olgerd Gediminowic [...] żywot z łmiercią przefrymárczył/ ktory z Annibálem Cartaginłkim/ [...] w mełtwie y w dzielnołci porownał. *StrykKron* 460 (*Linde*)].

Szereg: »nie tylko porównać ale i przerównać« (1): A áczę ł W. W. ielzczę łáty á czáły do tákiego wieku [*statecznego*] nie przyłzedł/ [...] tedy ł W.W. łnadź ze wżytkimi łtany iuż wiekow dołkonáłych nie thylko porownał/ ále łnadź y dáleko przerównał. *RejZwierc* 119.

Iron. (1): Tákże ł przypráwny gmách y kołztowna łzátá/ Nic náłzego miłego nie ozdobi brátá. By łiedzwał iák Dzyęciól nadobnie vpłtrzony/ A nie będye rozumu/ porowna z Gáwrony. *RejWiz* 46v.

W przen (1) : Kufzá łię o nas [...] Czárt, ciáło y márný łwiát/ zówżdy ze włzey mocy/ áby nas potłumili/ á Pánu obmierzili. Bárzo ł ná nas iłcie łrodzy hárcownicy/ z ktoremi nie móżemy porównác neđznicy *ArtKanc* S8.

b. *Pod względem wysokości, poziomu* (1) : iest piłano v Proroká Ezáiałzá/ ktory mowi: Ia iestem głos wołáiącego ná pułzczy/ gotuycie drogę Pánu/ łpráwiedliwe działaycie łciełzki iego/ ábowim káždy doł y gorá porownáią zyemią [*lege*: z ziemią] [Káżdá doliná wzniełie łię/ á káżdá gorá y págorek vniżą łię *BudBib*; *Omnis vallis exaltabitur, et omnis mons et collis humiliabitur Vulg Is* 40/4] *BielKron* 137.

2. *Zrównac, postawić na równi; redigere in ordinem Mącz, Modrz; facere similem PolAnt; coaequare JanStat* [w tym: *kogo, co* (21)] (22) : Połłowie łiemie Płotckiéy prołili/ áby funt y wagá Płotcka z Poznánłką byłá porównána: [...] Stárołtá/ Káłztelan/ y inni vrzędnicy łiemie Płotckiéy [...] oné z rołkazánia náłżego porównáią *SarnStat* 279.

porownac z czym (5): posłowie ziem Mazoweczkich prziieli bili w thim iz placza głowi łlachackiey porownali sa s korunnemi ziemiami *ZapWar* 1545 nr 2646; [*Bóg*] mądrołcią łwą/ łnádnie móże miłłiędźie z łpráwiedliwołcią porównác: á ni w czim łądu łpráwiedliwego nie nárułzyc. *CzechRozm* 219; *CzechEp* 35; wielą zwycięztw/ wielkich y znácznych/ iest ták ołzłáchciony [*król*]/ że [...] máło zwycięztw nie porownał z liczbą łat łwoich *OrzJan* 62. *Cf Zwrot*.

Zwrot: »noc z dniem porównać« = *nie kłaść się do snu w nocy* (1): Trzeba wiedzieć/ iż tych czałow Niemcy w bieśiádach bárzo łą mężnemi y walecznemi: zwłafzczá gdy pijąc całe nocy z dniami porównáią *PowodPr* 73.

Przen (1) :

Zwrot: »z ziemią porównać« = *zniszczyć* (1): Gdzie lye oná gwałtowna Rzymfka moc podziála? Wízytko śmierć niecierpliwa z ziemią porównála. *KochTarn* 77; [*GrochPlankty* B[5]].

a. O ludziach (15) : In ordinem redigere, Porównać łtany. *Mącz* 167a; *GosłCast* 5.

porównać w co [= *pod względem czego*] (1): gdyby (Boże vchoway) Tyran pogáńfki taką niewolą v nas záftawfzy/ drugich ktorzy ią zádawáią w nie [*lege*: nię] porównał: mogli by rzec/ iż nic nowego nie wniolł. *PowodPr* 70.

porównać z kim, z czym (12): Bo acz to wierzyć/ ielst gront wízyftkiego/ wśakże trzeba na tem groncie co dobre⁸⁰ wybudować/ trzeba z nim łwoi żywot porównać *MurzHist* H3; *Mącz* 268a; Pátrzayże tu wielkiego miłofierdzya Páná tego nád nędznym człowiekiem/ iż [...] tego nędznika łwego raczył ielzczę ktemu oświecić rozumem/ [...] á máło/ tak iáko onim powieda Dawid s. dziwuiąc fie takiey łálce nád nim Páná łwego/ iż go nie porównał z Anyołem. *RejPos* 337v; *BudNT przedm* b8v; Carz w Węgierłkiej ziemi [...] zákazawfzy chłopom posłufzeńtwa y roboty Pánom powinney/ chciał Sláchtę z nimi porównać. *ModrzBaz* 21v; *CzechEp* 34; *SarnStat* 196. Cf *porównać z kim w czym*.

porównać z kim w czym (5): Tegoż [*Mojżesza*] porównał w chwale z świętymi *BibRadz Eccli* 45/2; *BudBib Eccli* 45/2; [*obywateli Ziemi Podolskiej*] od wízyftkich podatków/ [...] wolnemi czyniemi: tak iż w téy mierze ich z innemi Koronnemi obywatelmi porównálfimy/ y od tego czału porównywamy. *SarnStat* 1039 [*idem* (2)] 1060, 1189.

3. Zestawić dla stwierdzenia podobieństwa lub różnicy [*kogo, co*] (8) : *BielKron* Mmmm2; porównáby pirwey rzeczy trzeba/ toż dopiro o tym mowić/ mali kto/czo nád kogo *GórnDworz* V2v.

porównać do czego (1): Otózci to łzaleńftwo/ ábyś ty z łwoim ciálem Chryftułowé ciáło pomiárkowác miał: ábyś óno ciáło Przybytek Boży do łwego porównác miał *BialKat* 301.

porównać z kim, z czym (5): głupia y łprofná ielst dumá tá Mnichowłka/ á namniey nie Christiáńfka: chćieć człowieká ktorego/ choćiáby też dobrze y naświętfzego/ [...] porównác z onym namileyłzym Iezufem Chryftufem łynem Bożym *CzechRozm* 210, 104; Iedná rołkołz/ wlpóminác łtátecznému człeku/ Przeminełego piékné obyczáie wieku. Któré/ kiedy porównác chce z teráznieyłzemi: Teráznieyłzé/ nie máią co czynić z dawnemi. *PudłFr* 75; *LatHar* 578; Vważác kto łpraw nie chce: lecz według łwey dumy Szumney broij/ iak zwykły niedołzłe rozумы. Mogę go z Pháetontem porównác łzalonym *RybGęśli* Cv.

4. Pogodzić, pojednać; componere *Mącz, Modrz; committere, sedare* *Mącz; complanare* *JanStat* [*w tym: kogo, co* (25)] (29) : *BielKron* 205v; A tych nietylko by miał być vrząd łędzić/ ále też y iednac niezgodne/ á zwádlive y niełpokoyne hámowác/ á przyczyny łwarow wygubiác: á ielłiby ináczey porównác niemogli/ tożby dopiro všiádfzy ná łładzie mieli práwem náydowác *ModrzBaz* 91.

porównać ku czemu (1): Prorok ten Heliałz/ ktory vprzedzić miał Mefyálzá/ rozerwánych w wierze y w miłości/ pogodzić y porównác miał/ ku iedney wierze *CzechRozm* 108v.

porównać o co (2): *Compone hoc de argento, de reliquo vide, Porownay nas pierwey o pieniądze Mącz 310b; ActReg 79.*

porównać czym między kim (1): *BielKron 304 cf »rozjąc a porównać«.*

porównać z kim, z czym (2): *NiemObr 126; chciałbych te rzeczy prowadzić tak zebych go znim [pana Gnieźnińskiego z wojewodą poznańskim] porównał owszytkie dawne rzeczy ActReg 79.*

W połączeniach szeregowych (2): ten Heliaż ktorego obiecuie Bog przez Máláchiafz/ miał náuwrócić ferce oycow ku fynom/ á ferce fynow ku oycom ich: to iest miał wżyftkich pogodzić/ porównać/ w iednę wiarę y miłość złączyć. *CzechRozm 108; SarnStat 171.*

W porównaniu (1): Tenże Ireneus ducha ś. nigdy Bogiem nie zowie/ iáko tedy trudno/ noc ze dniem pogodzić: ták Papiefkie wyznánie/ z písmy Ireneufowymi porównać. *NiemObr 126.*

W przeciwstawieniu: »powadzić ... porównać« (1): Dwa fię plebani powadzą [!]/ ieden ie Biskup porowna *SkarJedn 60.*

Zwroty: »niezgodnych, niezgodę (i rozerwanie) porównać« [szyk zmienny] (1:1): *SarnUzn B2v; [Św. Antoni] Niezgodnych bez lidźby porównał SkarŻyw 545; [Ielli też kto czeka ná czás/ á chce porównać którą niezgodę/ tedy wiele ktemu pomaga milczenie ErazmJęzyk L7v (Linde)].*

»roznice, rozności (i, (a) spory) porównać« [w tym: czym (1), w kim (2)] [szyk zmienny] (5:4): Pan íam íadzić będye tey zyemie gránice/ A porowna w ludzyech wżytki ich roznice. *LubPs hh2v; Cefarz wezwawfzy kłobie vrzędnikow wżytkich/ powiedział przyczynę ziechánia/ áby z íwego vrzędu roznice porównał w Niemcech/ thák w wierze/ iáko y w ínfzych rzeczach BielKron 225v, 218v, 225v; Decertationem aliquarum rerum committere, Polećić komu nieyákie ípory/ á różności porównać. Mącz 49a, 310b, 380d; My tedy tákowá różność y ípory (iakośmy ná to z vrzędu náńżego powinni) chcąc oddalić/ wípokoić/ y porównać [nostrí tenemur semovere, sedare, complanare JanStat 192] y chcąc źiemie náńzé ku iedności przywieźć/ [...] tákemy tę rzecz zámknęli/ determinowáli/ y íkazáli. *SarnStat 171, 1001.**

»porównać z sobą« (1): Aiáx [Trojańczyków] też prošíł áby o to pracá miał/ iákoby z Greki przyiaźń w dobrym záchowánium mieli/ porównawfzy s íobą. *BielKron 57v.*

»porównać zamieszanie« (1): ciągnęli [książęta szwabskie] nánie [na zbuntowane chłopstwo] ku Vlmie (ktore miásto w Szwabfkiey źiemie) rozíęli między imi niektore miáftá/ chcąc to porównać wielkie zámieřzanie *BielKron 202.*

Szeregi: »pojednać, porównać« (1): *Controversiam sedare, Rozności czyye poyednać/ porównać. Mącz 380d.*

»rozjąc a porównać« (1): Nie mogła íie tá burzká między nimi [Węgrami i Czechami] wípokoić áź przyiechał legat z Rzymá/ ktory między nimi dlugá á wymowná rzeczą rozíął á porównał *BielKron 304.*

»porównać i ugasić« (1): Iest pan ieden domá/ iest íędzia ieden/ ma íwoie vrzędniki y poruczники widome/ ktorzy porównać wżytko/ y vgásić nieínałki między íwemi mogá. *SkarKazSej 671b.*

»porównać a uspokoić« (1): Zádał tedy Cefarz Luterfkich Kfiáźąt/ áby to miał ná mocy wybierác Sędzie/ ták z ich ítrony/ iáko y z Papiefkiey/ otrzymał to/ ktorzyby wżytki roznice przyiaćielfkim obyczáiem/ porównáli á wípokoili *BielKron 218v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*

»zgodzić (a. pogodzić) i (ani) porównać« [szyk 4:3] (7): Krziwdi ktore yefly będą Zobudwv ftron
tedi one porownacz y z godzycz obiczayem przyaczielskym y pogranychnim będą mogły y moczny
LibLeg 11/27v, 10/71, 71v, 11/27v; *CzechRozm* 108v; Kto fię temu dwoiemu iego [św. Piotra] byciu
w Rzymie [...] przypátrzy: [...] łácno wżytki Hiřtoryki y S. Doktory porowna y pogodzi. *SkarJedn* 98;
Pán potstarofzchy Kořczyerfki Adrian czeřtkowfki pogodzyel y porownal brati albo dzeczy nyebořczyka
walęnte⁸⁰ Mlinarza Lipufkego *ZapKofcier* 1584/46v. [*Ponadto w pořczeniu szeregowym 1 r.*]

5. *Wyrównać, wygładzić* (2) : *SienLek* 176v; *Deglabrare*, id est depilare, *Pogłáżyć/ Porównać*.
Mącz 80c.

Synonimy: 1. *przypodobać*; 4. *pogodzić, pojednać, rozjác, uspokoić, zgodzić*.

Formacje współrdzenne cf *ROWNAĆ*.

Cf **POROWNANIE, POROWNANY**

MN